

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

DIGITALISAATIO, TIEDONHALLINTA JA ICT-MUUTOS SOTE-UUDISTUKSESSA

STM:n, SM:n ja VM:n lausunto eduskunnan
hallintovaliokunnalle 16.3.2021

Sote-uudistus

Nykytilanne

- Kuntien ja kuntayhtymien sote-pela ICT-kustannukset ovat vuositasolla noin 620 miljoonaa euroa ja muodostavat yli 50%:a kuntasektorin ICT-kustannuksista.
- Alueilla isot erot palvelujen järjestämisessä ja rekisterinpitovastuiden määrissä.
- Yhteisomisteisten palvelutuottajien merkitys kasvanut: 30-35% koko kuntakentän ICT-palveluista. Myönteinen vaikutus yksityiselle sektorille alihankinnan kautta.
- Pelastuslaitostoiminta on järjestetty isäntäorganisaatioiden tai valtakunnallisten toimijoiden kautta ja ICT-palvelutuotanto poikkeaa sote:sta.
- Asiakas- ja potilastietojärjestelmien käyttö on valtakunnallisesti sirpaloitunutta.
 - Yhteentoimivuushaasteita ja teknistä velkaa on paljon.
 - Vastauksia on haettu mm. hankkimalla kv. järjestelmiä (amerikkalaiset Epic- ja Cerner-järjestelmät Uudenmaan Apotti ja Keski-Suomen Aster -hankkeissa).
- Kansalliset yhteiset digitaaliset sote-palvelut ovat edistyneet ja tendenssin nähdään jatkuvan. Digitaaliset -palvelut osaltaan lisäävät kuntien tehtäväkenttää ICT-asioissa, mutta tavoitteellisesti auttavat sote-palvelujen tuottamisessa ja asiakaskokemuksessa (ks. Kanta-palvelut, Omaolo, päivystysapu 116117 ja Terveyskylä).
- Valtaosassa kuntasektorin organisaatioista HO:n painopistealueeksi tunnistettu tiedolla johtaminen ja sen tarvitsema kulttuuri on vasta muotoutumassa.

Uudistus sosiaali- ja terveydenhuollon ICT:n ja tiedonhallinnan näkökulmasta

- Järjestämisvastuun muutos on myös suuri muutos tiedonhallinnalle ja ICT:lle
 - Välttämättömiä muutoksia tulee paljon, jotka hoidettava toiminnan jatkuvuuden varmistamiseksi
 - Laajemmat hartiat mahdollistavat tehtävien paremman hoitamisen (esim. osaaminen, hankinnat, tietoturva)
- Asiakas- ja potilastietojärjestelmiin tulevat muutokset
 - Rekisterinpito- ja käyttöoikeusmuutokset
 - Järjestelmien yhdistäminen (ns. konsolidointi) tärkeää, jotta alueellinen palveluketjujen ohjaus ja johtaminen mahdollista
- Tietojohtamisen varmistaminen
 - Lakisääteinen tehtävä, yhteinen vähimmäistietosisältö (asetus), jolla varmistetaan vertailukelpoisuus

Uudistus sosiaali- ja terveydenhuollon ICT:n ja tiedonhallinnan näkökulmasta

- Ohjauksen viranomaisvastuut pysyvät ennallaan
 - STM strateginen ohjaus
 - THL operatiivinen ohjaava viranomainen
 - Kela vastaa Kanta-palveluista
- Uusia ohjauksen elementtejä
 - Investointien ohjausmenettely
 - Tiedonhallinta osa alueiden yhteistyösopimuksia
- Kanta-palvelut keskeinen yhteentoimivuutta varmistava rakenne
 - Tietojen yhdenmukaisuus, saatavuus yli organisaatorajojen, näyttäminen asiakkaille ja arkistointi
- SOTE-uudistuksesta riippumatta tapahtuu laajempaa digitalisaatiokehitystä
 - Asiointipalvelut, asiakas- ja potilastietojärjestelmien uudistaminen, tietojohtaminen, uudet teknologiat
 - Samanaikainen kehittäminen tulee vaatimaan priorisointia

Asiakas- ja potilastietojen rekisterinpitäjäyys ja henkilötietojen käsittely

- Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettavan lain 58 §:ssä ja sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annettavan lain 24 §:ssä **asiakas- ja potilastietojen rekisterinpitäjäyys on sidottu järjestämisvastuuseen** ja on tehty **TSA:n mukaisesti ja vastaamaan tosiasiallista tilannetta**.
- **Vakiintunut TSV:n ratkaisukäytännön mukainen lähtökohta vahvistettaisiin siten lainsäädännön tasolla.**
- Lain valmistelun yhteydessä sosiaali- ja terveysministeriö kävi keskusteluja TSV:n toimiston kanssa eri asiakas- ja potilastietojen rekisterinpitovaihtoehdoista Uudellamaalla sekä myös Uudenmaan ulkopuolella.
- Uudenmaan alueen erilliset hyvinvointialueet, Helsingin kaupunki ja HUS-yhtymä eivät myöskään yhdessä määrittele perusterveydenhuollon, sosiaalihuollon ja erikoissairaanhoidon tietojen käsittelyn tarkoituksista ja keinoista tietosuoja-asetuksen 26 artiklan edellyttämällä tavalla. Yhteisrekisteri ei vastaisi tosiasiallista järjestämisvastuuta siten kuin hallituksen esityksessä järjestämisvastuusta Uudellamaalla on esitetty säädettäväksi ja eri rekisterinpitäjien vastuun jakaminen erityisesti rekisterinpidon sisällön muuttuessa **olisi erittäin vaikeaa järjestää**. Lisäksi rekisteröityjen olisi **vaikea ymmärtää** tällaista järjestelyä.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettavan lain 58 §:ssä ehdotetaan täsmennettäväksi **TSA:ssa säädettyä siltä osin kuin tarkentaminen on katsottu välttämättömäksi tapauskohtaisen riskiperustaisen arvion perusteella** ottaen huomioon, että terveystiedot kuuluvat erityisiin henkilötietoryhmiin ja ovat arkaluonteisina pidettäviä tietoja, jolloin yksityiskohtaisempi ja tarkkarajaisempi erityislainsäädäntö on perusteltua.
- **Henkilötietojen liikkuvuus ja rekisterinpito ovat kuitenkin kaksi eri asiaa (ks. PeVL 7/2019 vp)**. Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että **asiakas- ja potilastiedot liikkuvat Uudellamaalla saman henkilötietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön perusteella kuin muillakin Suomen alueilla**. Tiedon liikkumista edistää erityisesti uuden asiakastietolain myötä esitettävät muutokset.
- Sosiaali- ja terveysministeriössä on käynnistetty hankeohjelma **sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallintaa koskevan lainsäädännön uudistamiseksi**.
- **Myös Uudenmaan järjestämislain 24 §:ään tulisi lisätä vastaavat säädökset kuin järjestämislain 58 §:ssä, kun yksityinen palveluntuottaja tuottaa palveluita HUS:n lukuun.**
- **Terveydenhuollon palveluntarjoajan potilastietojen käsittelystä toiminnan lopettamisen yhteydessä tullaan säädettävän nykyistä kattavammin sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallintaa koskevan lainsäädännön uudistamisen yhteydessä.**

Uudistus pelastustoiminen ICT:n ja tiedonhallinnan näkökulmasta

- Perustuu tällä hetkellä 22 pelastustoimen alueeseen
 - Ei ole tukenut mm. yhteisten resurssien tehokasta käyttöä ja toiminnan valtakunnallisesti yhteensopivien järjestelmien kehittämistä.
 - ICT-palvelut tuotetaan pääosin järjestämisestä vastaavien isäntäorganisaatioiden toimesta tai valtakunnallisesti.
- Pelastustoimi on keskeinen turvallisuusviranomainen
 - Pelastustoimen tiedonhallinnalle ja järjestelmien kehittämislle asetetaan erityisiä vaatimuksia mm. tietoturva, varautuminen
- Tavoitteena on mm. nykyistä paremmat valtakunnalliset ja yhdenmukaiset toimintamallit, yhteiset tietojärjestelmät, paremmat resurssit/osaamiset ja yhdenmukaiset palvelut koko maassa.

Uudistus pelastustoiminen ICT:n ja tiedonhallinnan näkökulmasta

- Uudistuksessa luodaan edellytykset nykyistä paremmin yhteneviin ratkaisuihin, tiedonhallintaan sekä yhtenevään tietohallintoon ja sen ohjaukseen
 - Kansallisesti toteutettavat yhteiset toimenpiteet yhdessä selkeän ohjauksen kanssa varmistavat pelastustoimen ICT-toiminnan ja -palvelujen kehittymisen tehokkaasti ja yhdenmukaisesti
- Tarkoituksena on luoda toiminnan, johtamisen ja kehittämisen kannalta saumaton kokonaisuus yhtenäistään pelastustoimen tietojärjestelmäkokonaisuutta ja tiedonhallintaa.
 - Kokonaisuuden kehittäminen on pitkäjänteistä ja vaiheittaista.

Toimialariippumaton ICT-toiminta

- Toimialariippumattomilla ICT-palveluilla tarkoitetaan sekä perusjärjestelmäpalveluja(* että toimialasta riippumattomia sovelluspalveluja, kuten talous- ja henkilöstöhallinnon järjestelmäpalvelut.
- Talous- ja henkilöstöhallinnon järjestelmien ja niiden yhteentoimivuuden on oltava täysin toimintakunnossa hyvinvointialueiden aloittaessa toimintansa.
 - yksin tässä asiassa monilla tulevilla hyvinvointialueilla nähdään iso kriittisellä polulla oleva työmaa
- Tällä hetkellä kunnat järjestävät toimialariippumattomat ICT-palvelunsa joko omana toimintana, sidosyksikköasemassa olevilta palveluntarjoajilta tai hankintasopimuksilla markkinoilla toimivilta yrityksiltä.
- Toimialariippumaton ICT edustaa noin 50-60% osuutta kuntien koko ICT-toiminnasta, mutta rajanveto toimialasidonnaisiin järjestelmiin on hankalaa vahvan riippuvuussuhteen takia.

*) työasemat, päätelaitteet, tietoturvapalvelut, identiteetti- ja pääsynhallintapalvelut, konesali- ja käyttöpalvelut sekä tietoliikenne- ja verkkopalvelut

Muutoksen toteutus, aikataulu ja muutoskustannukset

- Hyvinvointialueiden perustaminen tapahtuu sote-uudistusta koskevan lainsäädännön tultua voimaan niin sanotun voimaanpanolain mukaisesti.
- ICT-muutoksen laajuus vaihtelee alueittain. Muutos on vaativin alueilla, joilla järjestämisvastuuta ei ole koottu hyvinvointikuntayhtymiin.
- ICT-muutokseen varattava riittävästi aikaa ennen järjestämisvastuun siirtymistä, jotta toiminnan jatkuvuus voidaan turvata.
- Uudistuksesta aiheutuvat ICT-muutoskustannukset ovat noin 550–650 miljoonaa euroa. Kustannuksia aiheutuu ennen järjestämisvastuun siirtymistä muutoksen valmistelusta sekä hyvinvointialueiden alkuvuosina toimintaa yhtenäistettäessä. Myös kunnille aiheutuu muutoskustannuksia.